

Світлана ЛУПІЙ

кандидат мистецтвознавства

професор кафедри історії і теорії мистецтва ЛНАМ

МИСТЕЦЬКИЙ ХИСТ ЛІКАРЯ БОГДАНА БІЛІНЧУКА

***Анотація.** Зроблено спробу висвітлити творчість львівського митця, члена Національної спілки художників України, лікаря-хірурга за освітою, охарактеризувати творчі здобутки в галузі скульптури малих форм і малярства, проаналізувати особливості творчої манери, відзначити композиційно-пластичні та образно-сюжетні риси скульптурних творів, своєрідність засобів виразності живописної мови його картин.*

***Ключові слова:** скульптура малих форм, композиційно-пластичні принципи, гротеск, іронія, локальна колористика.*

Розповідь про митця традиційно прийнято розпочинати з того, коли, де і в кого він вчився, як з роками зростала його майстерність, тобто у статті автор прагне розкрити динаміку творчого процесу, показати його у зв'язку з концептуальними проблемами сучасного йому художнього процесу. Може видаватися парадоксальним, але в розповіді про Б. Білінчука, хірурга Львівської лікарні швидкої та невідкладної допомоги, як митця, доводиться оминати ці стадії. Його біографія може стати сюжетом окремої повісті, захопливої та драматичної. Можливо, Богдан Михайлович колись напише книгу свого життя.

Його батьки, Михайло і Стефанія, познайомилися не серед рідних гір і полонин, а за обставин, далеких від романтики: майже відразу після так званого “золотого вересня” 1939 р. їхні сім'ї (батькову з Жаб'єго, — тепер Верховина, мамину з-під Галича) було депортовано. Родина Білінчуків не була заможною, але й не бідувала, бо була працьовитою. Але для “визволителів” і цього було достатньо. І молоді люди зустрілися в ешелоні по дорозі до Сибіру й одружились у Красноярську. Там народилася Богданова старша сестра. Витримати важкі умови життя було несила, і Білінчуки наважились повернутися на Батьківщину й оселилися у с. Трійця Снятинського району

на Івано-Франківщині, де 1948 р. народився Богдан [1].

Батькові брати — старший Дмитро і молодший Василь у рідному Жаб'єму вступили до лав УПА і воювали проти окупантів — німецьких і радянських. Дмитро (псевдо “Хмара”) був сотенним, а Василь (“Сибіряк”) — кулеметником у боївці брата. Василь загинув у районі гори Костричі 1952 р. Дмитра схопили того самого року і розстріляли в Києві у Лук'янівській в'язниці. Дмитро мав фотоапарат і на своїх світлинах залишив образи побратимів. Очевидно, фотографував ще хтось, бо на світлинах можна бачити і Дмитра, і Василя. Відступаючи, “Хмара” заховав плівки у бляшанці, яку знайшли у 1990-х рр. Зараз світлина Д. Білінчука зберігаються в Яворівському фотоархіві УПА і є цінним документальним матеріалом для істориків визвольного руху 1940-х — 50-х рр. Не минула лиха доля і М. Білінчука: батька Богдана було заарештовано 1949 р. На волю вийшов у 1959. 1998 року львівське видавництво “Край” випустило у світ публіцистичний нарис М. Білінчука про командира УПА “Хмару” та рейди його бойової сотні [2]. Участь родичів у визвольній боротьбі вплинула на долю Б. Білінчука, його життя, кар'єру.

Ще навчаючись у сільській школі, він захопився малюванням, думав навіть про мистецьку освіту, але батько бачив сина і старшу доньку винятково лікарями. Богдан стає студентом Івано-Франківського медичного вишу, який завершує 1975 р. В інституті, як і в школі, він був редактором стіннівки, реалізувавши тут не лише художній, а й літературний хист. В роки навчання в нього було ще одне захоплення — спорт. Навіть думав вступати в Інститут фізичного виховання. Отримавши диплом хірурга, вирушає до Одеси вступати до інтернатури, бо мріяв ходити в закордонні плавання. Але дорога за кордон родичеві учасників бойових дій УПА була закрита. Б. Білінчук вирушає на Урал, де працює хірургом у лікарні м. Челябінська. Тут і розпочалося друге життя доктора Богдана Білінчука: дало про себе знати мистецьке обдарування, і з пластиліну він почав ліпити мініатюрні композиції. Здебільшого це були жанрові сценки, героями яких він обрав колег-лікарів. Однією з перших була композиція “Хірурги”, відлита 2007 р. у брон-

зі. Тут все реальне, навіть більше: надто зосереджені обличчя, надто великі скальпель у руках центрального персонажа та судинний протез у його колеги. Це судинні хірурги, готові до оперативного втручання, вони сповнені рішучості й відваги. У композиції “На операцію” (1979) двоє “хірургів” несуть довжелезний скальпель. Це не дружні шаржі, це надмір, перебільшення з прагненням посилити виразність образу. Такі прийоми Б. Білінчук застосовуватиме в роботах наступного періоду, вони стануть характерною ознакою, визначальною рисою його творчого методу.

Ранні роботи поклали початок наступним численним скульптурам доктора-митця. У них були знайдені основні композиційні прийоми, визначена образно-змістова концепція, що її розвиватиме Б. Білінчук у наступний період творчості, тепер вже у Львові, куди він приїхав 1981 р. Тут він закінчив клінічну ординатуру за напрямом “хірургія” і вже понад тридцять років працює в лікарні швидкої і невідкладної допомоги.

Коло сюжетів скульптурних творів Б. Білінчука з роками стає значно ширшим, збагачується новими образами, але композиційно-пластичні принципи і притаманна його творам особлива настроєвість — добрий гумор, іронія, гротеск — залишилися незмінними, наповнюючись несподіваним контекстом, багатовекторністю образного трактування, а відтак і сприйняття того чи іншого сюжету. Оглядаючи ці мініатюрні твори, дивуєшся творчій фантазії автора, його вигадці, тому, як він простими засобами досягає самобутності образного вислову.

Свої перші роботи, які привіз із Челябінська, і створені вже у Львові — “Автопортрет”, “Наталка”, “Доктор Леббі” та інші, виконані у власній традиційній для нього манері, Б. Білінчук наважився показати, відомому скульпторові Д. Крвавичу, який зауважив, що самобутність його пластичної мови найяскравіше виявляється в малих формах, а не в портретах, виконаних у манері професійної скульптури, мала пластика розкриває його творче обличчя як митця. Такої самої думки були й провідні львівські митці Е. Мисько, З. Кецало, Я. Мотика.

Поєднувати працю хірурга і творчу діяльність, яка вимагає самовіддачі, зосередженості на процесі творення, — нелегка

справа. Проте професія лікаря, щоденне спілкування з різними людьми-пацієнтами до певної міри й допомагає йому як митцеві: різні характери, різні життєві ситуації в уважного спостерігача викликають асоціації, які потім, вже переосмислені, втілюються в матеріалі.

Перша персональна виставка митця відбулась у приміщенні Львівської Спілки письменників 1996 р.: 33 скульптурні композиції, виконані в гіпсі, граніті, кераміці. Керамічну роботу з цієї виставки “Весна” (“Коти”) купила Гіларі Клінтон, а вже 2005 р. у Палаці мистецтв у Львові було репрезентовано 140 творів.

Творчий потенціал Б. Білінчук реалізовує не лише в пластичній. 2006 р. у виставковому залі Спілки художників України в Києві, окрім скульптурних, експонувалось 30 живописних творів, у 2008 р. він стає членом Національної спілки художників України (рекомендації до вступу дали З. Кецало, Яр. Мотика, Г. Кудлаєнко).

Твори Б. Білінчука за видовою приналежністю належать до малої пластики, тобто — це скульптура малих форм. Особливостями цього виду є не лише усталені розміри (висота — до 1 м), а й камерність, інтимність, психологічний зв'язок з глядачем. Мала скульптура відкриває широкі можливості імпровізації, експерименту. Коло тем і сюжетів для цього виду скульптури не обмежені, інколи зовсім непримітні, буденні. Але втілені засобами пластики побутові сценки викликають несподівані асоціації, розкривають важливі для людини поняття.

У скульптурній творчості Б. Білінчука можна виділити певні цикли, сюжетні теми. Мабуть, найчисельніша група — жіноча. Жінка постає в його композиціях у різних іпостасях. У побутових — пере, шаткує капусту, тре мак, купається у дощівці, відпочиває на дивані... А ось дві повногруді хвостаті русалки затиснули в обіймах чолові'ягу... [3]. Героїні Білінчука далекі від класичного або сучасного ідеалу краси: вони земні, пишнотілі, часом кумедні, незграбні, але зворушливі у своїй безпосередності та відвертості у вияві почуттів. Подекуди своїх героїнь автор застає у несподіваних, часто трагікомічних або просто комічних ситуаціях. Невдоволена жінка сидить на ліжку, по-

вернувшись спиною до охлялого, немічного чоловічка (“Не у “формі”), або чоловік і жінка сидять у ванні, торкаються одне одного і мліють від задоволення (“Жарти”). А ось ситуація, як у відомій пісні: рішучого виду жіночка, до ноги якої притулилось бісеня, продає чоловіка-пияка зі штофом у руці. Чоловічок мало не удвічі менший від жінки, що підкреслює всю його нікчемність (“Ой, продам я мужа”). У композиції “У човні” бачимо оголену довговолосу діву, яка завзято веслує — ситуація, яку навряд чи побачиш у реальному житті, але у творах Б. Білінчука реальність і вигадка становлять головний принцип образотворення. Звертає на себе увагу ще й така риса Білінчукових творів, у яких жінка зображена у компанії” у дуеті, бо перевершує чоловіка не лише фізичними якостями, а й характером, силою духа. У композиції “Козак Мамай” також присутня жінка (Химка чи, може, Маруся): у товаристві козаків вона слухає тужливу пісню козака-бандуриста. Як і у відомих народних картинах, біля козака кінь і спис. І в цій композиції жінці відведена важлива роль: вона стоїть (козаки слухають бандуриста сидячи), до її плеча прихилився кінь — вірний товариш козака. Звернувшись до найпопулярнішої в народному малярстві теми, художник зумів відтворити настрій, поетику образів у притаманній його творчості пластичній манері.

Останнім часом художник все частіше звертається до кольору, робить його важливим компонентом образно-пластичної та декоративної виразності творів. Особливе місце в пластичній поліхромії Б. Білінчука посідає портрет. Президента В. Ющенка він зображує з дружиною в оточенні дітей і “любих друзів”. Цю роботу на виставці у Національній спілці художників України оглядав сам зображений і вельми схвально її сприйняв. Звертаючись до образів конкретних персонажів, художник не ставив перед собою завдання відтворити їхні портретні риси. Проте в цій композиції перевантаженій фігурками, можна безпомилково упізнати конкретних персонажів. Кожному з них відведена певна роль: хтось пропонує Президентові корону, пані на плечі щось нашіптує на вухо, персонаж у червоному протестує, двоє інших тягнуть на себе портфель, лише сиволосий пан у чорному костюмі й білій сорочці зберігає спокій...

Слід відзначити належне почуття гумору автора: в композиції присутня ще одна цікава деталь — вошина як натяк на пристрасть до бджільництва. Колористична гама цього багатопігурного твору далека від гармонії, у ній є щось від яскравих, дзвінких барв гамірного українського ярмарку. Б. Білінчук розписує фігури червоним, жовтим, зеленим, блакитним, чорним, білим — ця кольорова “карусель” органічно входить у змістову канву твору, насичує його декоративністю, посилює виразність кожного образу і усього ансамблю загалом.

У подібному стилі виконано портрет львівського живописця М. Демцю в червоному береті, з довгим зеленим волоссям, чорними вусами, з обличчям, пофарбованим у жовтий, синій, білий кольори. Цим прийомом Б. Білінчук підкреслює небуденність, винятковість персонажа. І тут автор деталізує, ніби підказує глядачеві інформацію про свого героя: пензлі вказують на його професію, медалі — на заслуги митця, “Ейфелева вежа” з картузом, будинок німецького парламенту — натяк на те, що живописець скорив Європу тощо. За головою Митця — його Муза: вона тримає ліхтар зеленого кольору, подібний на той, яким залізничні доглядачі освітлюють вночі колію. Цей твір ще раз переконує, наскільки важливу роль Б. Білінчук надає деталям, вони завжди дотепні, красномовні в контексті сюжету й композиційно виправдані в кожному конкретному випадку. “Портрет М. Демцю” виконано в шамоті, він складається з десятка фрагментів, які випалювали окремо, а потім монтували в єдине ціле, вкривали емаллями і знову випалювали.

2010-2012 роки в житті доктора Б. Білінчука були напруженими: він готувався до європейського футбольного чемпіонату. Готувався як митець, і в результаті Львів, окрім нової спортивної арени, отримав восьмидесятивосьмифігурну композицію “EURO 2012”. Частина фігур цієї композиції була виконана в бронзі, решта — у пластиліні, закріпленому фіксатором. Кожну фігурку зліплено окремо. Ті, які мали бути бронзовими, спочатку відливали в парафіні, потім у металі в київській бронзоліварній майстерні, та доводив до завершення, зачищав автор у Львові. Щоби розсадити “глядачів”, Б. Білінчук з фанери виконав “трибуну”, а на передньому плані розташував

“поле з гравцями”. Власне, поле і 24 фігурки спортсменів були відлиті в бронзі. Загальні розміри цієї композиції вражають: вона має завширшки 215 см, висота — 85 см, глибина — 140 см, висота фігурок — 25 см. Фігурки футболістів прикріплені до бронзового “поля”, яке складається з окремих модулів. Кожен з “учасників” має свого реального прототипа, хоч автор і тут не прагнув до портретної достовірності. У цій композиції все умовно, і у той самий час зрозуміло. Неважко впізнати на трибуні А. Данилка (“Веру Сердючку” зі “звездою”), О. Скрипку з баяном поруч з братами Кличками. Тут і Г. Суркіс, і Р. Ахметов, І. Кондратюк, М. Поплавський, відомі українські і зарубіжні футболісти, тренери. Присутній тут і автор: він тримає в руках рамку з жіночою постаттю, що лежала: це його Муза-натхненниця, яка ніколи не залишає Митця. Відбір персонажів довільний, цим Б. Білінчук прагнув підкреслити, що футболом захоплюється широке коло людей, незалежно від професії, посади чи ролі в суспільстві. Загальний сценарій цього футбольного дійства ретельно продуманий: для кожної дійової особи автор знайшов потрібний жест, вираз обличчя. Особливо напружену дію він розгортає на першому плані, безпосередньо на “полі”. Художник подає футболістів у складних ракурсах, поворотах, зображаючи гострі моменти спортивної боротьби. Гравці активно виявляють свої емоції, енергійно жестикулюючи.

Ця композиція була експонована перед палацом Потоцьких у дні підготовки та проведення у Львові футбольного матчу європейського чемпіонату.

Завершуючи розмову про скульптуру Б. Білінчука, слід відзначити його анімалістику. Цей жанр малої пластики репрезентований галереєю представників живої природи, серед яких головна роль відведена птахам і котам. Художник передає їхні звички, природну грацію, вкладаючи у твори власні враження, спостереження, взяті безпосередньо з природи. Кожна композиція — це коротка розповідь, в якій реальність переплітається з фантазією, як у малюнках М. Приймаченко. “Добра корова” з віночком, накинутому на ріг, дивиться кокетливо на глядача; на її спині спочиває теля, на хвості —

пташка, а під животом примостився кіт. Є в нього і “Добрий кіт”, на якому безпечно — на голові, спині, хвості — розташувалися птахи. Елегантний білосніжний пелікан, поважні чорно-білі пінгвіни, туканчики і ворони — цей пернатий “репертуар” у виконанні Б. Білінчука викликає гаму емоцій і, можливо, наштовхне глядача на роздуми про розмитість кордонів між вигадкою і реальністю.

Як уже згадувалось, 2006 р. Б. Білінчук разом зі скульптурою експонував у столиці живопис. На його полотнах бачимо знайомих персонажів: жінок, які перуть, сваряться, відпочивають, бавлять дітей тощо. Б. Білінчук малює олією, пастеллю, акриловими фарбами на полотні або на папері. Як і в скульптурі, у живописних творах він імпровізує, фантазує, не прагнучи, щоб у його картинах все було “як у житті”. Головне для художника — захопити, здивувати глядача, викликати в нього позитивну реакцію. Цьому сприяють і сюжети, і характер персонажів, і, особливо, яскраво-дзвінка колористика, побудована на чистих, відкритих кольорах. У картинах Б. Білінчука відсутнє традиційне світлотіньове моделювання, повітряна лінійна перспектива: простір він організує лише кольором, декоративним акордом, на диво гармонійним, емоційним. Кольору в його творах відведена роль виразника простих, але щирих почуттів автора.

Серед жанрів живописних творів Б. Білінчука провідне місце належить побутовому, у якому домінує тема міста. Переважно це багатофігурні композиції, дія яких відбувається на вулиці, у громадському транспорті, вони сповнені руху, рясніють деталями, їх хочеться розглядати. Кожна його картина, не лише багатофігурна, може стати сюжетом короткого оповідання або байки. Б. Білінчук добрий оповідач і вміє розглядіти, переосмислити, інтерпретувати предметний світ у його коротких миттєвостях.

Окрім Білінчукові картини побудовані за принципом стопкадра. Так, у творі “Перехрестя у час пік” (папір, пастель) 16 персонажів, не рахуючи дітей, бурхливо сперечаються, вказуючи один на одного пальцем: картина знайома. Їхні жести настільки красномовні, що неважко здогадатися, якими “комплі-

ментами” обмінюються головні учасники львівського “корка”. Присутні тут і глядачі, які з інтересом спостерігають за цим спектаклем, а жіночка, що сидить на ящику на тротуарі, продає насіння і взагалі ні на що не звертає уваги. Здається, варто лише запустити це вуличне відео і все оживе: присутні заметушаться, замахують руками, заверещать, засигналять...

Знайомо ситуація й у картині “Субсидії” (папір, пастель). Довгий коридор, люди у чергах — старі, молоді, діти... Панує атмосфера розгубленості й довгого очікування.

У “Подіумі” (папір, пастель) Б. Білінчук зазирає у світ високої моди: по подіуму дефілюють три “моделі” і чоловік з рожево-фіолетовим волоссям (може, сам кутюрє?). Присутні поводяться належно: фотографують, замальовують, діляться враженнями, захоплюються, а дехто відсторонився від дійства і грає у нарди, читає газету тощо.

У картині “День народження” (папір, акрил) дія відбувається у звичайному міському помешканні: гості за столом (один головою на столі), діти стрибають на дивані, бавляться — одним словом, атмосфера невимушена і однозначна. Б. Білінчук сюжети для своїх картин бере з життя пересічних людей, які опиняються у різних життєвих ситуаціях: це повсякденність, буденність, зображення форм життя людей в дійсності.

У сюжетних лініях багатьох картин Б. Білінчука — стосунки між жінкою і чоловіком. Іноді волею художника вони опиняються в кумедних обставинах: наприклад, “Ой, висушу тую горілку” (полотно, акрил), де жінка (сукня зелена, волосся і панчохи сині) прокручує у пральній машинці свого чоловіка-пияка. Проте це нереальне дійство відбувається у цілком реальному оточенні: в кімнаті, де здійснюється ексекуція, пташка в клітці, ваза з квітами на комоді, картинка на стіні, на підлозі пляшка, песик на килимочку. Введення вигаданих, часом парадоксальних епізодів у цілком реальний простір, прискіпливе виписування деталей, які завжди інформативні в контексті сюжету, яскрава, локальна колористика свідчать про розвинуту уяву, природжену фантазію Б. Білінчука, уміння засобами кольору, вибудованістю мізансцен створити справжнє видовище. Може склалася враження, що

намалювати щось нереальне дуже просто, але тільки на позір: насправді це дуже складно, бо це “нереальне” мусять бути контекстуально виправдане й мати власний сенс, змістове навантаження, треба не лише вигадати, а й знайти відповідну мову для втілення в живописному творі.

Б. Білінчук часто буває у своїх рідних краях. Карпатськими враженнями наповнені його твори “На річці” (полотно, акрил), “Новий рік” (полотно, пастель), “Вертеп” (полотно, пастель), “Між городами” (папір, пастель), “На вигоні” (полотно, акрил), “Просівання пшениці” (полотно, пастель) та ін.

У живописному доробку художника останніх років є портрети: “Портрет мами” (папір, пастель), “Портрет дружини” (полотно, пастель), “Автопортрет” (папір, суха пастель). Жіночі портрети просякнуті особливим теплом, душевністю відтвореного образу. Маму художник намалював на тлі червоних квітів, яскравих, як у мальовках його землячки П. Хоми. Обличчя жінки усмінене: усміхаються уста, усміхаються очі. Портрет дружини художника приваблює щирістю, безпосередністю втіленого образу. І в цьому творі присутній дух народного мистецтва: на полиці глечики-двійнята, карафка, свічник з ручкою, розписаний дзбанок. У поясному автопортреті Б. Білінчук представив себе в народному строї, як справжнього гуцульського легія: вишита сорочка, вигадливо розшитий сердак, на голові крисаня. У цьому творі художник постає як людина з великим почуттям самоповаги, непересічна особистість з твердими життєвими переконаннями.

Скульптура і живопис, літературна діяльність [2] і боротьба за людське життя над операційним столом — на все це, здається, замало 24-х годин на добу. Така працездатність вражає і викликає величезну повагу. Втім, його праця з пензлем і стеком — це також своєрідна терапія, прагнення принести людям радість. “Без емоцій немає мистецтва. Усе повинно бути на почуттях, щоби захопити глядача позитивом” — говорить художник.

1. Біографічні відомості про Б.Білінчука, його творчість, інформацію про родину автор отримала безпосередньо від художника в процесі роботи над статтею у травні-липні 2013 р. 2. Білінчук Б. Ключі. Байки, прирці, оповідання. — Львів: УПП ім. Ів.Федорова, вид.центр “Фенікс”. — 1993. — 95 с.; Білінчук Б. Черевички. Байки. Казки. — Львів: Край, 1997. — 40 с. 3. Білінчук Б. Скульптура: [Каталог]. — Львів, 1996. — [12] с; іл.

Annotation

Svetlana Lupy. Life and images of doctor Bohdan Bilinchuka: scalpel and the stack. The article highlights the work of Lviv artist, member of the National Union of Artists of Ukraine, a surgeon by training. First described his creative achievements in the field of small-scale sculpture and painting. The features of the creative manner, noted compositional plastic and figurative narrative features of sculptural works, the peculiarity of their expressive pictorial language of his paintings are reviewed.

Key words: small sculptures, composite-plastic principles, grotesque, ironic, local color use.

Аннотация

Светлана Лупий. Жизнь и образы доктора Богдана Билинчука: скальпель и стек. В статье освещается творчество львовского художника, члена Национального союза художников Украины, врача-хирурга по образованию. Впервые охарактеризованы его творческие достижения в области скульптуры малых форм и живописи. Проанализированы особенности творческой манеры, отмечены композиционно-пластические и образно-сюжетные черты скульптурных произведений, своеобразие средств выразительности живописного языка его картин.

Ключевые слова: скульптура малых форм, композиционно-пластические принципы, гротеск, ирония, локальная колористика.

Портрет художника.
Шамот, емалі

Перехресток у час пік. Пол., акрил

Портрет мами. П., пастель

Автопортрет.
П., суха пастель

Б. Білінчук

Алекс Фергюсон
(фрагмент багатофігурної композиції
"Євро 2012"). *Бронза*

Пінгвіни. *Кераміка*

Коти. *Кераміка*

Тре мак. *Кераміка*

Б. Білінчук